

ALFRED SCHÖNFELD

אלפרד שיינפלד

17/1/1891 – 29/1/1969

מרץ 1940עלייתי ארצה

לאחר שיציאתי הובטחה ע"י קרובי משפחתי מחו"ל, זומנתי ע"י משרד ההגירה (בוינה) לעזוב (את ברסלאו – אז גרמניה). ב- 1/12/1939 נסענו דרך וינה. תחילה בדרך היבשה ברכבת לברטיסלבה, שם איכסנו איתנו כ- 67 נפשות – למשך 3 ימים בבית חרושת מושבת לתחמושת. ההזנה הובטחה ע"י ועד יהודי. השהייה היתה פרימיטיבית, אך נסבלת. ב- 3/12/1939 ביום א' העבירו אותנו באוטובוסים בליווי משמר הקלינקה (ה"נאצים" – או הפאשיסטים הסלובקים) לספינת הדנובה – גריין (GREIN). לשם נוספו עוד 33 נפשות כך שמספר הנוסעים על האנייה הגיע ל- 100. שהייה זו היתה במשך 14 הימים, עבורנו המהגרים ידועי הסבל מגרמניה, הבראה. תבשילי הקדרה שהוגשו היו באיכות טובה ובשפע. כעבור 8 ימים נעצר הכל בנמל ברטיסלבה. חוסר סבלנות גרם לכך שתקפנו את הקפטן בשאלות מדוע איננו מפליגים.

נמסר לנו כי ספינת הקיטור ("הסקריה") עדיין אינה זמינה בנמל סולינה (SULINA). לאחר שהות של 14 יום, צפיותינו עמדו להתממש, לאחר צרופו של טרנספורט וינאי נוסף של 126 נפשות לספינה. הרכב קבוצה זו, ברוח רעיון העלייה, היה די גרוע. 70% מן האנשים היו מבוגרים מדי, בין 55 ל- 72 שנים. ביניהם נשים חלשות וחולות. כך שיתר הנוסעים היו צריכים להצטמצם ולוותר על הנוחיות ממנה נהנו קודם לכן. לזקנים הקציבו את המקומות הטובים ביותר (תאים), רוב הנותרים נאלצו לישון על הריצפה. כל זאת לאחר שבגרמניה אושרו לעליה רק אנשים בכושר עבודה מלא, ובגיל מוגבל ל- 50 רק במקרים חריגים, בתנאי שהקיום בארץ היעד ("א") מובטח לכאורה ע"י קרובי משפחה! בלי משים חשבתי על בני משפחה וחברים אשר נותרו בארץ האם (גרמניה) שלא עמדו בדרישות.

בוינה נקודת המבט הראשונית היתה קפיטליסטית, והשינוע לארץ עלה בהתאם לגיל. מן המבקשים לעלות מגרמניה דרשו את דמי הנסיעה במטבע זר חזק. בעבר לירות (שטרלינג) וכעת דולרים. בעוד שאחינו הוינאים משלמים 2 רייכסמרק (המטבע של גרמניה הנאצית). מראש יש לציין כי חלקם של יהודי גרמניה בעלייה הבלתי לגלית, הינו קטן בהרבה מחלקם של היהודים מארצות הדנובה. אך לעומת זאת איכות העלייה הגרמנית גבוהה לעין ערוך, היות ומביאים בעיקר נוער לארץ.

במקום זה מוקדם לאמר האם יש להמליץ על עלייה בלתי לגלית למבוגרים יותר ולזקנים, וזאת מבלי לסקור את כל מה שעבר עליי בטרנספורט הזה.

ב – 15/12/1939 בבוקר יצאה ה"גריין" עם 226 מהגרים, משני המינים, כולל ילדים לכיוון בודפשט, התחנה הבאה. שם הצטרפו עוד 330 נפשות, הונגרים ופולנים ביניהם כ – 50 ילדים קטנים, וזאת למרות שהקבולת המירבית של הספינה היתה ל – 300 נוסעים. עומס היתר של ספינת הקיטור גרמה לאי נוחות רבה, ולמריבות רבות עם ההונגרים בגלל קשיי השפה. סיבה נוספת לקטטות היתה חלקם של אנשי בית"ר ההונגרים. קבוצה זו עם התנהגותה הצבאית, בחולצות חומות היתה עבורנו, יוצאי גרמניה סדין אדום. כך שההתנגשויות התמידיות, בנוסף לשהות הקשה על הספינה גרמו לא פעם אחת למיאוס. למרות זאת, כאשר המטרה לנגד עינינו חרקנו שיניים על מנת להחזיק מעמד. בסופו של דבר לא היינו בשייט תענוגות. בהמשך נוכחנו כי ההמתנה וההישרדות ידרשו מאיתנו הקרבה נוספת.

מזג האויר החורפי היה עדיין נסבל, ספינת הקיטור הייתה מוסקת היטב, כך שהנסיעה למשך 8 ימים דרך ארצות המעבר הייתה די מעניינת ועברה באוירה טובה. בדרך ביגוסלביה ובבולגריה, קיבלנו תרומות של תפוחים וסיגריות מן הקהילות היהודיות בנמלים. דרך "שער הברזל" התקרבו לרומניה, הארץ בה החלו הקשיים שלנו. הרשות (הרומנית) מנעה את המעבר וגרמה לעיקוב של 3 ימים ברוסטשוק (בולגריה?). סוף סוף המשיכה ההפלגה ובערב ה – 25/12/39 הגענו מתוחים לסוליינה, הנמל לחוף הים השחור. שם חיכתה לנו אכזבה גדולה שהלכה ונתבררה בימים הקרובים. בסוליינה, חיכתה לנו גוררת ברזל עם עולים מפראג ומן הפרוטקטורט של צ'כוסלובקיה - 530 במספר. אחים ואחיות מסכנים אלה היו על ספינה זו, ה"ספירולה" מאז ה – 27/1/39, כ – 4 שבועות, בתנאים סניטריים מזעזעים, דחוסים כמליחים. עם הקור העז הפך סבלם לבלתי אנושי. אין ביכולתי לתאר זאת בחיבור זה. הכרוניקה של הטרנספורטים הבלתי ליגליים עוד תצטרך להכתב בפרוטרוט בעתיד. ברצוני לציין כי כמעט ולא ניתן לתאר את הסבל שעבר על המסכנים הללו.

נחזור כעת ל"גריין". בעת עזיבתינו את וינה הבטיחו לנו כי אניית הקיטור תמתין לנו בהגיענו לסוליינה. האנייה אכן המתינה לנו, אך עלייתנו אליה לא נתאפשרה. התברר שקבלן הטרנספורט (ד"ר פרל וחבריו, נכון יותר חבר גנבים) לא יכלו לעמוד בהתחייבויותיהם הכספיות לבעלי חברת הספנות. מיום ליום התברר לנו כי נפלנו קורבן לאירגון נוכלים, דהיינו לקבוצת פרל.

טרנספורט שלישי נוסף, בגודל של 900 נפש כבר עלה לאנייה ("סקרייה") בסוליינה. כך שכ – 2000 נפשות חלקו את אותו הגורל, וכולם נחשפו לטוב ולרע לחורף הרומני עם טמפ' של 32 מעלות מתחת לאפס.

כעבור 8 ימים בסוליינה הגיעה הנהלת הטרנספורט למסקנה, כי רק עזרה עצמית תוכל לשחרר אותנו מן המצב הבלתי אפשרי הזה. המצב על האנייה הפך מיום ליום לבלתי נסבל, ראשית לכל נזקים במערכת ההסקה. בגלל הקור העז נזקו הדלתות והחלונות. לאחר מכן

צומצמה הפעלת דוד הקיטור (להסקה) על מנת לחסוך בפחם. במשך 14 יום הופסקו ההסקה והתאורה כי הפחם נגמר. הגישה לאנייה נחסמה כי חברת הספנות סרבה להעביר כספים לרומניה. למזלינו הקור העז נחלש. מדי יום חלו כ- 100 איש בחולי המעיים (שלשול), המצור על ששת בתי השימוש נמשך יום ולילה, מצב נוראי. שלושת הרופאים שהיו על האנייה עשו כמיטב יכולתם, עד שחלו בעצמם. השינה על הריצפה הקרה והלחה מוטטה את כולנו. הזקנים שבינינו סבלו מאוד. לא זקנה אחת הגיעה לקצה כוחותיה. אך אלוהים עזר. כל המבוגרים התגברו על המשבר. תינוק אחד בן $\frac{1}{2}$ שנה מת מדלקת ראות בתקופת הקור הזה. יש לציין שהמזון שסופק ע"י אקונום האנייה נעשה גרוע מיום ליום, והושלך מעבר לסיפון לאחר קבלתו. המריבות עם האקונום והקפטן לא שיפרו את מצבנו. וזאת למרות שעוד בוינה הובטחו שניים וחצי רייכסמארק להזנת כל אחד מאיתנו.

כל אחד ניסה להתעשר על חשבון היהודים המסכנים. ברומניה כולם החל מהשוטר וכלה בספקי המזון ניסו לפשוט את עורנו.

נאלצנו לרוקן עוד יותר את ארנקינו הדלים, היה צורך להוסיף לגוף הנחלש מעט שומן ותוספי מזון אחרים. קנינו נרות כי מנורות הנפט המעטות השאירו אותנו בחשכה למחצה. המצב המתואר גרם לרוב הנשים משברים והתמוטטות עצבים, בעיקר לנשים בגיל המעבר.

בו זמנית הנהלת הנוסעים לא התבטלה. קריאות עזרה הופנו בכתב ובטלגרף לכל אירגוני העזרה בשווייץ, פאריז, אמסטרדם ובוקרסט. (היות והטרנספורט אורגן ע"י בית"ר - הפניות היו לבית"ר וארגוני הרויזיוניסטים ביניהם ד"ר ראובן הכט בשווייץ. הערת המתרגם. ח.ט.).

העיתונות העולמית החלה לעסוק בזעקתינו לעזרה. הופיעו מאמרים על מצוקתנו. ארגוני הסיוע ברומניה החלו בהתרמות בכל המדינה, והצלחה לא איחרה לבוא. היתה זו תחושת אושר עברי, שאנשים יהודים התאחדו לעזור לבני אמונתם במצוקתם. לא היינו יותר עזובים ויותר מ- 2000 איש נשמו לרווחה כאשר נודע כי עומדים לחלק לנו מצרכי מזון, שמיכות, סיגריות ובגדים חמים. הבגדים לא חולקו למיטב ידיעת. העלמות מתנות החסד האלה ועוד מעילות אחרות באמון נותרו עד היום ללא הסבר. בכל זאת הוקלה המצוקה. הנצרכים קיבלו שמיכות חמות. תרומה של פנסי נפט האירה מעט את מציאותנו החשוכה.

כאן ברצוני לציין כי עמיתינו לנסיעה יוצאי גרמניה ואוסטריה היו הפחות מצויידיים, על מנת לעמוד בדרישות של הטרנספורט הבלתי לגלי. נעליים חזקות או מגפיים, בגדי עבודה עמידים, שמיכות טובות, כלי בישול, מנות ברזל הכוללות שימורים ונקניק יבש דרושים להצטיידות לצורך מסע כזה. כריות גומי או אויר, פנסי חשמל, ותרופות בסיסיות אסור שיחסרו. לי חסר לא מעט היות ובגרמניה נדרשו אישורים לרכישת כל אלה, מה גם שהיה מחסור בסחורות, כך שמכל הנ"ל ניתן היה רק לרכוש מעט מאוד.

בינתיים התאחדה הנהלת המסע של שלושת הטרנספורטים, ושני נציגים נשלחו לנהל משא ומתן במשך שבועות עם מומחי "מבצע פרל", נציגי ארגוני הסיוע ה"ג'וינט" ואיל הספנות הטורקי בעל האנייה. בקיצור לאחר מו"מ קשוח וממושך הגיעו בסוף ינואר 1940 לסיכום עם

בעל הספינה, עם גברת לולה ברנשטיין (נציגתו של ד"ר פרל) ועם ה"ג'וינט" שהחליט להעביר את הכסף החסר. סוכם על חוזה חדש שסוף סוף אמור היה להזיז את הטרנספורט שלנו. שוב עברו מספר ימים ארוכים, מכיוון שבעל האנייה סרב לשלם את מיסי הנמל. על קושי זה התגברו ביום האחרון של ינואר.

ביום ו' ה - 26/1/40 הועברנו על מעבורת מן ה"גריין" אל ה"סקריה".

ב - 1/2/40 בשעה 13:30 הפליגה האנייה הטורקית "סקרייה".

נוסעי הגוררת "ספירולה" כבר היו על סיפון ה"סקריה". המראה שנגלה לעינינו על ה"סקריה", ספינת פחם עתיקה, היה מזעזע. תאורה גרועה על הסיפון. בכל מקום ארגזים, עץ, לבנים, רטיבות וסרחון. כ - 1500 נוסעים נדחסו לטוב ולרע למחסני הפחם. ל - 530 נוסעי ה"גריין" למרות הסכסוך מוקדם לא היה מקום. יצירת מקום עבורינו הוטלה עלי ועל יתר האדונים מן ההנהלה. עמדנו במשימה רק כעבור מספר ימים. בנינו מיטות בשלוש קומות, גובה של 70-75 ס"מ, כך שהנוסעים בילו את ימיהם ולילותיהם במלונות כלבים, לרע יותר מאשר לטוב. טינפות, חולדות, דחיסת האנשים על האנייה הצפופה והבחילה השפיעו לרעה על מצב הרוח. התכונות הלא נעימות של הטיפוסים השונים נחשפו לאור ללא עכבות.

לאחר יציאת האנייה לים הפתוח פרצה מיד מחלת הים. התופעות מזכרות היטב לכל יורד ים. למרות "ואזנו" (שם של תרופה) היו ההשפעות על חלק מהנוסעים קשות מאוד, וזאת למרות שהים השחור היה שקט יחסית.

אשתי ואני הסתדרנו יפה גם בלי "ואזנו". לצערי הייתה הנסיעה בים השחור די משעממת, פגשנו רק מעט ספינות אחרות. ב - 4/2/40 התעוררנו בנמל הטורקי זונגולדאק. בנמל זה העמיסה האנייה שלנו פחם במשך 3/4 יום. כאן במזג אויר טוב ונעים נחשף לעינינו נוף נפלא. כל אחד נשם לרווחה, להפטר סוף סוף מחומרת החורף הרומני. בערב המשכנו לעבר איסטנבול, וב - 6/2/40 בבוקר נכנסו לבוספורוס. תחילה הסתיר ערפל את הנוף. לאחר זמן קצר הפציעה השמש ובמזג אויר אביבי נפלא יכולנו להנות מיפי הטבע והמבנים במיצר.

אוניות נוסעים מודרניות וספינות חופים החיו את המים הכחולים של הבוספורוס. מיד לאחר מכן נכנסה איסטנבול על יופיה המרהיב ומרחביה האדירים לשדה הראייה. שעות רבות נשבינו בקסמי הרשמים החדשים. לאחר השבועות הקודרים בסולינה נהנה כל אחד מן השוני הנחשף לעין.

זמן קצר לאחר עגינת האנייה, הגיעו סירות מנוע וספינות קלות ונעצרו לאורך הירכתיים, על מנת להעניק לנו תרומות מזון שנאספו בקהילה היהודית באיסטנבול. המזון כלל תפוזים, לחם, צימוקים, אגוזי לוז וכו'. כל אחד קיבל 10 תפוזים, זה היה תענוג נדיר, לאחר שבמשך חודשים חסר לנו מזון טרי. נהננו מכל פרי שאכלנו. ב - 7/2/40 יום ד' עברנו דרך הדרדנלים, ונהננו מן המראה על אזור קרבות היסטורי זה. בתי קברות צבאיים גדולים, עדים עצובים לקרבות מלחמת העולם (ה - I) העידו על חשיבות האזור הזה.

מצב רוחינו השתפר בהרבה הרי התקרבונו אל הים התיכון. כעת הגיעה ההפתעה הגדולה ביותר בהפלגתנו השקטה עד כה במים הטורקיים. כבר ימים אחדים קודם לכן הסבה הנהלת המסע את תשומת ליבנו לקשיים צפויים בירידה אל החוף. המועד המשוער של הירידה אל החוף נאמד בין 4 ימים ל - 4 חודשים. הדיכאון הכללי איים להתפשט שוב. תודה לאל, הדברים התרחשו אחרת ובמהירות. מטרת הגעתינו נקבעה ע"י מגיננו. בבוקר ה - 9/2/40 לאחר הפלגה קצרה בים האגאי נעצרה לפנינו אוניית מלחמה אנגלית ודרשה מאיתנו לעצור. כעבור מספר דקות עלתה חוליית פיקוד (אנגלית) על האנייה והכריזה על החרמת האנייה עם תכולתה. התכולה היתה כ - 2700 נוסעים.

בסולינה הצטרפו אלינו עוד פליטים פולנים ורומנים כך שמספר הנוסעים המדוייק לא היה ידוע. קבוצה זו של בני אמונתינו, במיוחד הפולנים היו במצב הגרוע ביותר, לאחר שהם נמלטו מקלגסיו של היטלר הם הספיקו להכיר את מחנות הריכוז הרומניים למשך שבועות וחודשים ארוכים.

הפלגנו כעת לחיפה תחת פיקוד אנגלי. תחושת השימחה החליפה את האוירה הפסימית. תוך ציפייה בטוחה, כי כעת, בהובלתם של האנגלים נראה תוך זמן קצר את החוף המיוחל של ארץ הקודש. הציפייה הזו עמדה להתממש, אך לצערנו לא היינו חופשיים, נודע לנו כי אנו אסירי האנגלים.

ביום ג' ה - 13/2/40 עלה המתח לשיא, מרחוק ראינו קו חוף באופק. לקראת 14:00 בצהריים עגנו בנמל חיפה במזג אויר קייצי נפלא. ירידתנו לחוף היתה תלויה בהחלטת הרשויות הבריטיות. נאלצנו לחכות למרות שמשמר החופים האנגלי כבר פעל על האנייה. ב - 14/2/40 הורשתה ה"סקרייה" לעגון במזח הנמל. נערכו ההכנות לירידה אל החוף. עדיין לא ידענו מה יהיה איתנו, כלומר לאן יביאנו. לפני הצהריים הרשו לנשים לפי גיל לעזוב את האנייה. אנו הגברים נשארנו מאחור, לא היה לנו מושג לאן לקחו את הנשים. למחרת הורידו את הגברים מהאנייה.

סבי (כותב הדו"ח) וסבתי הובאו למחנה עתלית. סבתי שוחררה כעבור 3 שבועות וסבי שוחרר כעבור חצי שנה, באוגוסט 1940. (ח.ט.).